

# akp neden 12 eylül anayasası'nda

**AKP'nin siyasal ve ekonomik yönelimi ile 82 Anayasasının öngörülerini arasında süreç içinde o ya da bu düzeyde oluşan açığı farkı anayasaya yeni maddeler eklenerek çözülmeye çalışıldı, çalışılıyor. Diğer yandan AKP kendi hegemonyasını daha sağlam biçimde tesis etmek için anayasanın 82'den bu yana taşıyageldiği antidemokratik öze dokunmak istemiyor, dahası onu güçlendirmeye çalışıyor.**

**NE 12 EYLÜL ANAYASASI  
NE AKP ALDATMACASI**

**12 EYLÜL REFERANDUMUNU**

**!BOYKOT! EDİYORUZ!**

→ [www.sdp.org.tr](http://www.sdp.org.tr)



**8**2 Anayasası egemenler açısından değişen dünya ve ülke koşullarına cevap verebilme olanağını çoktan kaybetti. Bu anayasa esas olarak, 24 Ocak kararlarını hayata geçirmek için kaleme alınmıştı. Bu nedenle halk için korkunç hükümleri olan ancak burjuvazinin o günkü yönelimleriyle tam örtüşen bir anayasaydı. 24 Ocak kararları ithal ikamesini, ihracata dönük sanayileşme ile değiştirirken, ülkeyi uluslararası sermaye için bir çekim merkezi haline getirmeye çalışıyordu. Bu biçimiyle anayasa neoliberal ekonomi politikalarının da temelini atmış oluyordu. Ancak ilerleyen süreçte neoliberalizmin gelişen ve farklılaşan ihtiyaçları ve yönelimleri ile birlikte bu anayasa da yetersiz kaldı. Diğer yandan AB'ye üye olma hedefi, salt ekonomik alanda değil, bireysel hak ve özgürlükler alanında da bazı adımları atmaya zorunlu kılıyordu. 82 anayasasının 16 defada 90 maddesinin değiştirilmiş olması bu ihtiyaçların bir göstergesidir.

Tüm bu değişiklik maddeleriyle beraber egemen sınıflar anayasayı ülke ve dünyanın değişen koşullarına adapte etmeye çalıştılar. Bu son değişiklik önergesi ile -her ne kadar çoğunlukla uluslararası anlaşmalarda geçen bazı hükümler anayasa maddesi haline getirilmeye çalışılmış olsa da- hükümetin yapmaya çalıştığı şey bir ölçüde budur.

Diğer yandan AKP geleneksel askeri ve sivil bürokratik elit karşısında, hegemonya

sağlama çabasıdır. Bu anayasa değişikliği taslağına daha fazla rengini veren yan budur. TÜSİAD'ın hükümetin değişiklik önergesini yeterli görmemesinin, uluslararası sermayeyle entegrasyon noktasında yeni ve daha fonksiyonel bir anayasadan yana olması da bu gerçeği onaylar niteliktedir.

Bu iki saptamadan hareketle şu sonuca varabiliriz: AKP'nin siyasal ve ekonomik yönelimi ile 82 Anayasasının öngörülerini arasında süreç içinde o ya da bu düzeyde oluşan açığı farkı anayasaya yeni maddeler eklenerek çözülmeye çalışıldı, çalışılıyor.

Diğer yandan AKP kendi hegemonyasını daha sağlam biçimde tesis etmek için anayasanın 82'den bu yana taşıyageldiği antidemokratik öze dokunmak istemiyor, dahası onu güçlendirmeye çalışıyor.

AKP daha önce kendi hegemonyasını tesis etmek adına önemli başarılar elde etti. Başbakanlık, meclis başkanlığı, cumhurbaşkanlığı, YÖK başkanlığı...

Şimdi ise yüksek yargıyı hegemonyası altına almak için çalışıyor. İşte son anayasa değişikliği taslağına rengini veren öz budur. Öz budur ama anayasa değişikliği bundan ibaret de değildir.

**Draje formunda bir anayasa:**

\* Bu değişikliği draje ilaç formuna benzetmek mümkün. Bilindiği üzere draje, dışı şeker kaplı, içinde ise etken maddenin oldu-

ğu bir ilaç formudur. İçteki ilacın tadı çok kötü olduğu için, dışını şekerle kaplamak suretiyle yutulması kolaylaştırılmış oluyor. Aynı anayasa değişikliği maddeleri gibi. İçte yürütmenin etkinliğini son derece arttıran, alabildiğine antidemokratik esas kısım var, bu kısmın rahat yutulabilmesi için de etrafı -geçici 15. madde, sendikal haklar gibi maddelerden oluşan- şekerle kaplı. Sırf yutulması kolay olsun diye...

\* Tasarının esasa dair kısmı, sözünü ettiğimiz hegemonya mücadelesinde AKP'nin elini güçlendirecek kısımdır. Esasa dair olmayan kısım ise, AKP'nin elini güçlendirecek olan maddelerin çıkmasını sağlayacak olan ve AKP'nin amaçlarıyla direk ilişki içinde olmayan kısımdır.

\* Esasa dair olan kısmın ağırlık merkezini de yüksek yargıyla ilgili bölüm oluşturmaktadır.

**Anayasa Mahkemesine bakalım:**

\* Anayasa Mahkemesinin eskiden yedeklerle birlikte üye sayısı 15'ti. Şimdi yedek üyelikler kaldırılıyor ve bu sayı 17'ye çıkıyor. Yani öncelikle sayı artırılmış oluyor.

\* Anayasa Mahkemesine üye veren Yargıtay'ın kontenjanı 4'ten 3'e, Danıştay'ın kontenjanı 3'ten 2'ye düşürülüyor. Yani AKP kendine yakın olmayan bu iki kurumun anayasa mahkemesini belirleme olanağını zayıflatmış oluyor.

\* Sayıştay'ın kontenjanı 1'den 2'ye, YÖK'ün kontenjanı ise 1'den 3'e çıkıyor. Yani AKP kendine yakın kurumların anayasa mahkemesinde etkinliğini artırıyor.

\* Üst kademe yönetici ve serbest avukatlar için konmuş olan 4 kişilik kontenjan aynen korunuyor. Keza, Askeri Yargıtay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nin 1 üyelik kontenjanlarına dokunulmuyor. Ayrıca Barolar Birliğine 1 üyelik bir kontenjan getiriliyor.

\* Barolar Birliğine 1 üyelik bir kontenjan getirilerek AKP'nin etkinliği biraz daha güçlendirilmiş oluyor.

\* Buradaki toplam 14 üye kurumlardan seçiliyor ve cumhurbaşkanının önüne geliyor, cumhurbaşkanı son sözü söylüyor. Böylece cumhurbaşkanı tasarruf hakkını kullanarak Anayasa Mahkemesini biraz daha hükümete ve yürütmeye bağlamış oluyor. Ayrıca cumhurbaşkanlığı gibi bir kurumun yargı üzerindeki belirleyiciliğinin bu kadar fazla olması bir başka sorun oluyor.

\* Sözün özü anayasa mahkemesi oluşturulurken, hükümete mesafeli duran Yargıtay ve Danıştay gibi kurumların kontenjanlarını aşağı çekerken, hükümete yakın olan Sayıştay ve YÖK'ün kontenjanlarının artırılarak ve cumhurbaşkanının yetkisi de artırılarak yürütmenin yargı üzerindeki vesayeti de güçlendirilmiş oluyor. Böylece Anayasa Mahkemesinin hükümetin icraatlarına ilişkin "dengeleme" görevi ortadan kalkmış oluyor.

**HSYK'ya bakalım:**

\* Kurul eskiden 7 üyeden oluşuyordu. Öneri yeni HSYK'nın 22 asıl ve 12 yedek üyeden oluşmasını ve HSYK'nın üç kuruldaki oluşmasını öngörmekte. Cumhurbaşkanı dört üyeyi resen atıyor. Kurulun başkanlığını eskiden olduğu gibi yine Adalet Baka-

# değişiklik ihtiyacı duyuyor?

nı yapıyor. Kurulda Adalet Bakanlığı Müsteşarı tabii üye olmaya devam ediyor. Burada net biçimde, 82 Anayasası'nın getirdiği bu düzenlemenin AKP tarafından sahiplenildiği ve son analizde de bu durumun yürütmenin yargı üzerindeki etkinliğini artırdığını görüyoruz.

\* Yüksek Askeri Şura kararlarına yargı denetimi getirilmesi, askere sivil yargı yolunun açılması, Meclis Başkanı, Genelkurmay Başkanı, kuvvet komutanları ve Jandarma Genel Komutanı'nın görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan'da yargılanmasının da esas niteliğine sahip karar tasarılarından olduğu söylenebilir. Bu kararların uygulanması kuşkusuz AKP'nin elini güçlendirecektir.

\* Bunlara ek olarak çocuklar, yaşlılar ve engelliler için alınacak tedbirlere ilişkin karar, özel hayatın gizliliği, yurt dışına çıkma hürriyeti, uyarma ve kınama cezalarının da yargı denetimine açılması olumlu değişiklikler olarak değerlendirilebilir.

\* Bu maddeler aynı zamanda AB müktesebatı gereğince alınması gereken kararları da içeriyor.

## Drajenin şeker kısmı:

Geride kalan maddeler ise sözünü ettiğimiz drajenin şeker kısmını oluşturuyor. Yani devrimcilerin, demokratların pakete oy vermesi için yapılmış müthiş bir mühendislik çalışması...

\* Darbecilerin yargılanmasının yolunu kesin geçici 15. maddesi yürürlükten kaldırılması da olumlu değişiklik olarak değerlendirilebilir. Ancak, geçici 15. maddenin kaldırılması, "12 Eylül ile hesaplaşma" anlamına gelmiyor. 12 Eylül 2010 günü darbenin 30. yılı doluyor ve "zaman aşımı zırhı" devreye giriyor. Bu nedenle AKP hükümeti, bir yandan artık süresi zaten dolmuş olan 15. maddeyi kaldırarak "12 Eylül ile hesaplaşma" görüntüsü veriyor, bir yandan da 12 Eylül gibi bir "insanlık suçu"yla hesaplaşmanın yolunu "zaman aşımı zırhı"yla kapalı tutmakta ısrar ediyor. Meclisteki görüşmeler sırasında BDP'nin "darbe gibi insanlık suçları zaman aşımına girmez" biçimindeki değişiklik önerisini AKP'nin reddetmiş olması, 12 Eylül ile gerçek anlamda bir hesaplaşma içinde olmadığını, ancak toplumsal muhalefetin 12 Eylül'le hesaplaşma özelemlerini ıstismar ettiğini yeterince kanıtıyor.

Ne demişti Erdoğan grup konuşmasında:

"12 Eylül, aynı zamanda bir iade-i itibar olacak. MHP, CHP ve BDP'ye gönül verenlerden referandumda "evet" bekliyorum. Yıllarca 12 Eylül mağduru solcuları ıstismar eden CHP, 12 Eylül ile yüzleşemese de biz yüzleşeceğiz. Yıllarca 12 Eylül mağduru ülkücülerin sesine kulak vermeyen MHP, 12 Eylül ile hesaplaşmasa da biz hesaplaşacağız. Adil bir şekilde yargılanmadan, darağacına gönderilen Necdet Adalı'nın, Mustafa Pehlivanoglu'nun, Erdal Eren'in, sabah namazında dayakla öldürülen Hüseyin Kurumahmutoğlu'nun hatıraları karşısında alınımız ak kalırken, onlar boyunlarını bükmüş durumda kalacaklar, mahcup olacaklar." (...)

Bu konuşma Erdoğan'ın toplumsal muhalefetin 12 Eylül'le hesaplaşma özelemlerini radikal tarzda ıstismar edişinin bir başka kanıtı. Necdet Adalı ve Erdal Eren gibi genç devrimcileri, faşist Mustafa Pehlivanoglu ile aynı karede gösterme çabası, karşıt kutuplarda yer alan güçlerin politik sözcüleri is-

ter "evet", ister "hayır" desin, onları AKP politik denkleminin içine çekecek ve tabanını içerden çözecek bir 'ortak payda' olarak kullanma amacından başka bir şey değildir.

Erdoğan grup konuşmasında siyasi itibardan da söz ediyor. Necdet Adalı ya da Erdal Eren gibi genç devrimcilerin, demokratik kamuoyu nezdinde siyasi itibar sorunları yoktur. Erdoğan gibi her şeyi paraya tahvil eden siyasi bir tüccar nezdinde itibar kazanmalarına ise hiç ihtiyaç yoktur. Onlar, Türkiye halklarının beyninde, yüreğinde ve vicdanında hak ettikleri yeri idam edildikleri andan itibaren almış bulunuyorlar. Eğer böyle toplumsal meşruiyet olmasaydı, 12 Eylül gibi bir insanlık suçu Türkiye halklarının vicdanında mahkum edilmiş olmasaydı, Erdoğan gibi bir siyasi tüccar, Necdet'in ve Erdal'ın adlarını dahi ağzına almaya cüret edemezdi.

\* Sendikal hak ve özgürlüklerin genişletildiğine ilişkin söylemin bir temeli yoktur. Anayasa'nın "Sendika Kurma Hakkı" başlıklı 51. maddesinin son fıkrası yürürlükten kaldırılıyor. Böylece, bir kişinin aynı zamanda ve aynı iş kolunda birden fazla sendikaya üye olmasının yolu açılıyor. İlk etapta demokratikmiş gibi görünen bu maddeyle sendikal muhalefetin eritilmesi, sarı sendikacıların sınıf ve kitle sendikacılığı yapan sendikaları ele geçirmek için o sendikalara üye yapma ya da naylon üyelik gibi yollarla üye sayısını çok gösterme gibi yönelimleri olacağı mutlak gibidir. Öte yandan kamu emekçileri sendikalarına tanınmak istenen grevden yoksun "toplulu sözleşme" hakkının dahi toplulu sözleşme olmadığı, nihai karar tekeline devlete veren "Ali-Cengiz oyunu"ndan başka bir şey değildir. Elinde grev silahı bulunmayan çalışanlar da uyuşmazlık çıkması halinde uzlaştırma kurulunun kesin ve toplulu sözleşme hükmünde olacak kararlarına boyun eğmeye zorlanıyor.

\* Anayasa'nın "grev hakkı ve lokavt" başlıklı 54. maddesinde değişiklik yapılıyor. Grev esnasında greve katılan işçilerin ve sendikanın kasıtlı veya kusurlu hareketleri sonucu grev uygulanan iş yerinde sebep oldukları maddi zarardan sendika sorumlu tutulamayacak. Siyasi amaçlı grev ve lokavt, dayanışma grevi ve lokavtı, genel grev ve lokavt, iş yeri işgali, iş yavaşlatma, verim düşürme ve diğer direnişlere ilişkin yasaklar kaldırılıyor. Ancak aynı maddede yer alan "Grev hakkı ve lokavt iyi niyet kurlarına aykırı tarzda, toplum zararına ve millî serveti tahrip edecek şekilde kullanılamaz" ve "Greve katılmayanların işyerinde çalışmaları, greve katılanlar tarafından hiçbir şekilde engellenemez" gibi saçma sapan ve antidemokratik maddeleri korunuyor. Bu maddelerin korunması grev hakkının gaspı da dahil olmak üzere her türlü yaptırımın önünü açıyor.

\* Anayasa'nın 166. maddesinde değişiklik yapılarak, "Ekonomik ve Sosyal Konsey" Anayasa kapsamına alınıyor. Ekonomik ve sosyal konsey ilgili konularda işveren örgütlerinin, hükümetin, işçi örgütlerinin bir arada çalışmasını ve karar almasını öngören bir yapılanma olarak özünde korporatist olan, egemen sınıfların haklarını savunan ve bunların politikalaştırılmasını sağlayan bir örgüt olarak anayasal kapsama dahil edilmiş oluyor. Bunu da bir demokrasi hamlesi olarak yutturmaya çalışıyorlar. 3 ayda bir toplanması gereken bu örgütün pek

toplandığı görülmemiş olsa da anayasal kapsama dahil edildiğine göre belli ki bundan böyle patronların çıkarlarını savunmak adına toplanacak.

\* Böyle bir analiz, bu anayasa değişikliğinin antidemokratik yanı ağır basan, devlet mekanizmasında yürütmenin etkinliğini güçlendiren, hegemonyacı, halkın çıkarlarına aykırı, korporatist ve nihayetinde egemen sınıflar arası mücadelenin özgün bir evresinde kaleme alınmış olan bir anayasa olduğunu gösteriyor.

## SORUN DAHA DERİNLERDE

Ancak sorun yukarıda analiz ettiğimizden daha derin. Sorun anayasa değişikliğinde hangi maddelerin olduğundan öte, hangi maddelerin olması gerektiğiyle ve nelerin olmadığıyla ilgili.

\* Askeri diktatörlükten devralınan anayasa bazı küçük-orta değişikliklerle yaşamaya devam etti. Anayasa metni moda deyimle yamalı bir bohçaya dönüştü. Ve AKP bu bohçaya daha fazla yama yapmaya devam ederken, geniş kitlelere "bizim yamamız en iyi yamadır" mesajını iletiyor. İyi de bu ülkedeki temel sorunların devamından her şeyden çok sorumlu olan ucube, bu yamalı bohçadan başka bir şey değil ki. 82 Anayasasının temel felsefesi aynen devam ediyor. Vatandaşlarla devlet arasındaki marazi denklem yamalara rağmen sürüyor. Vatandaşına teba gibi bakan, onu farklılıklarından soyutlayarak ele alan, vatandaşın sırtında gezen bir devlet anlayışı, devletine karşı hep görev ve sorumluluğu olan, hep borçlu olan vatandaş anlayışı ile tahkim olmuş biçimde 82'den bu yana devam ediyor. İşçi sınıfının örgütlenmesinin önünde her türlü engel ayakta. Siyasi partiler yasası, seçim barajı gibi ucubeler siyasal yaşantımızı belirlemeye devam ediyor.

\* Kürt sorunu gibi bu memleketin en temel meselesine ilişkin bu anayasa olumlu hiçbir şey söylemiyor. Tek dil, tek ulus, tek bayrak anlayışı sürgit devam ediyor. Tüm milliyetler, Türk milleti söylemi içinde eritmeye çalışılıyor. Türk, patron, erkek, Sünni İslam bir 82 Anayasası yamalı da olsa yamasız da olsa, Kürtlerin, işçilerin, kadınların, Alevilerin, başka inanç ve yaşam tarzlarının meşru demokratik taleplerini yok saymanın manivelası olarak kullanılıyor. Bütün bunların sonucunda başbakan televizyon ekranında karşımıza çıkıp kuşa bak kuşa diye dikkatimizi başka yerlere çekmeye ve bizi kandırmaya çalışıyor.

\* Sorun, önerilen maddelerin demokratik olup olmamasından daha derindir. Demokratik bile olsa bu maddelerin bir bütün olarak 82 Anayasasının ruhunu değiştirip değiştirmediğiyle yani manzaranın bütünüyle ilgilidir. Her durumda, eşitlikçi, özgürlükçü, demokratik bir anayasa yapma ihtiyacı devam edecektir. O nedenle 'maddeler antidemokratik olduğu için hayır' ya da 'demokratik olduğu için evet' ya da 'yetmez ama evet' paradoksunun ötesinde bir yaklaşıma ihtiyaç vardır. Bu yaklaşım, demokratik, özgürlükçü bir anayasa yapıp 82 anayasası çöpe atılınca kadar anayasa ihtiyacımızın başka bir biçimde telafi edilemeyeceğidir. Bu yaklaşıma bütünsel bir ret yöneltilemediğinde, evet'in de hayır'ın da bu yamalı bohçanın hayatını sürdürmesinde bir vasıta olacağı unutulmamalıdır.